

Ислом Нури

Учинчи асос

“Ахлуссунна”нинг такфир - бировлар устидан “кофир” деб ҳукм чиқаришга муносабати

Салаф солих «ахлуссунна вал-жамоа» таъвил қилгани ёки мажбурлангани учун (лекин, калби иймон билан хотиржам холда) куфр ишни қилган кишини, кофир эканлигига ҳужжатни барпо қилишдан аввал Ислом миллатидан чиқармайдилар.

“Ахлуссунна вал-жамоа” ҳеч бир мусулмонни қилган гуноҳи сабабли, гарчи у катта гуноҳлар бўлса-да, агар у ширкка етмаган бўлса, кофир ҳисобламайдилар. Бу гуноҳларни қилган кишига кофир деб ҳукм қилмайдилар. Балки, динда харом эканлиги маълум бўлган ишларни ҳалол санамаган ёки уни тубдан инкор қилмаган бўлса, унга фосик ва иймони камайган деб ҳукм қиладилар. Аллоҳ таоло деди: **“Албатта, Аллоҳ таоло Ўзига (бирон нарсанинг) шерик қилинишини кечирмайди. Шундан бошқа гуноҳларни Ўзи хоҳлаган кишилар учун кечирур. Ким Аллоҳга (бирор кимса ёки нарсани) ширк келтирса, бас, у буюк гуноҳни тўқиб чиқарибди”** (Нисо: 48).

“(Эй Мухаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам, Менинг (турли гуноҳ-маъсиятлар қилиш билан) ўз жонларига жиноят қилган бандаларимга айтинг: «Аллоҳнинг раҳмат-марҳаматидан ноумид бўлмангиз! Албатта Аллоҳ барча гуноҳларини мағфират қилур. Албатта Унинг ўзигина Мағфиратли, Меҳрибондир. (Зумар: 53)

Чунки аслида куфр касддан ёлгонга чиқариш, кўнгилнинг бунга қувониши, калбнинг бу билан ором олиши ва дилнинг унга майл-иштиёқидир. Беҳосдан, бекасдан кириб қолган ширк акидаларини

Ислом Нури

такфир бобида эътиборга олинмайди, айникса, билмасдан содир бўлган бўлса. Аллох таоло деди: **“Бирок, кимнинг кўнгли кофир бўлиш билан ёзилса...”** (Нахл: 106).

“Ахлуссунна вал-жамоа” Куръон са суннатдан кофир эканига далил бўлмаган кишини кофир хисобламайдилар. Агар у шу холда вафот этса, унинг иши Аллохга хаволадир: хохласа жазолайди, хохласа кечиради, — деб эътикод киладилар. Бу эътикод катта гунохларни килган кишиларга кофир дегувчи, ёки уларни иймон ва куфр ўртасидаги бир макомда деб эътикод килган, адашган тоифаларга хилофдир.

Пайгамбаримиз Мухаммад соллаллоху алайхи ва саллам бундан огохлантириб дедилар: “Ким ўз биродарига: “Эй кофир!” деса у иккисининг бири кофир бўлади. Агар у (биринчиси)нинг айтгани тўғри бўлса (иккинчиси кофир бўлади). Бўлмаса айтилган сўз (кофир деган кишининг) ўзига кайтади” (Имом Бухорий ривояти).

“Бир киши (бошка) бир кишини “кофир” деб чакирса ёки “Аллохнинг душмани” деб айтса ва у ундай бўлмаса айтган сўзлари ўзига кайтади” (Имом Муслим ривояти).

“Бир киши бошка бировни фосиклик ва куфр билан айбласа. Агар у кофир ёки фосик бўлмаса айтган сўзи ўзига кайтади” (Имом Бухорий ривояти).

“Мўъминни кофирлик билан айблаган киши(нинг гунохи) уни ўлдириш кабидир” (Имом Бухорий ривояти).

“Киши ўз биродарига: “Эй кофир!”— деса, улардан бири кофир

Ислом Нури

бўлади” (Имом Бухорий ривояти).

“Аҳлуссунна вал-жамоа” бидъатчилар устидан гунохкорлик ёки кофирлик билан мутлак ҳукм қилиш билан, Исломни қабул қилгани аниқ бўлган, бироқ, бирон бир бидъатни қилган муайян киши устидан осий ё фосик ёки кофир деб ҳукм чиқариш ўртасини ажратадилар. Улар бу одамга ҳақиқатни баён ва хужжатни барпо қилиб, шубҳаларни йўқотмагунларича бирон бир ҳукм чиқармайдилар. Улар муайян шахсга қачонки унда шартлар тўла ҳосил бўлса ва монеъликлар йўқ бўлсагина ҳукм чиқарадилар.

Абу Хурайра разияллоху анху расулуллох соллаллоху алайхи ва салламдан ушбу ҳадисни эшитганини ривоят қилди: “Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам дедилар: “Бану Исроилда икки дўст бор эди. Уларнинг бири гунох қилар, иккинчиси эса ибодатда мужтахид-тиришқок эди. Мужтахид доимо дўстини гунох устида кўрар ва: “Бас қил!”— дер эди. Мужтахид дўстини кунларнинг бирида яна гунох устида учратди ва: “Бас қил!”— деди. Дўсти: “Мени роббим билан холи қўй. Сен менинг устимдан назоратчи қилиб юборилганмисан”— деди. Мужтахид: “Аллох номига онт ичиб айтаманки, Аллох сени кечирмайди (ёки Аллох сени жаннатга киритмайди)”— деди. У иккисининг жонлари олинди ва Роббул-Олабийн хузурида жам бўлдилар. Аллох таоло мужтахидга: “Сен мени қимлигимни билармидинг?! Ёки Менинг кўлимдаги нарсага кодирмидинг”— деди. Гунохкорга: “Сен менинг раҳматим билан жаннатга кир”— деди. Бошқаси (мужтахид)га эса: “Буни жаханнамга олиб боринглар”— деб айтди”.

Абу Хурайра разияллоху анху: “жоним кўлида бўлган зотга қасамки, у (мужтахид) ўзининг дунё ва охиратини қуйдириб ташлайдиган сўзни

Ислом Нури

айтган эди” — деди. (Шайх Албоний: “Сахиҳу Сунани Аби Довуд”).

Куфр иймоннинг зидди бўлсада, шариат тилида икки маънода келади. Баъзида оят-ҳадисларда келган “куфр” сўзидан Ислом миллатидан чиқарадиган, баъзида эса Ислом миллатидан чиқармайдиган маънолар назарда тутилади. Чунки иймон каби куфрнинг ҳам тармоклари (шоҳлари) кўпдир. Зеро, куфр кўплаб асослар ва тармоқларга эга бўлиб, уларнинг баъзилари (ҳақиқий) куфрга диндан чиқишга сабаб бўлса, баъзилари кофирлар хислатларидандир.

Биринчи: Ислом миллатидан чиқарадиган катта куфр. Уни “эътиқодий куфр” деб аталади.

Бу куфр иймонга зид бўлиб Исломни бузади ва исломнинг муҳим асосларини инкор этиш, демакдир. У жаҳаннамда мангу қолишни такозо этувчи ва иймондан чиқарувчи бўлиб, эътиқод, сўз ва амал билан ҳосил бўлади ҳамда куйидаги беш турга чекланади:

1 — ёлгонга чиқариш куфри.

Бу эътиқод — пайгамбарларни ёлгончи деб ёки пайгамбар ноҳақликни олиб келган деб, ёки Аллоҳ ҳалол қилган нарсани унинг амри ва наҳйиси бунинг акси эканини била туриб ҳаром, ҳаром қилган нарсани ҳалол қилди деб даъво қилиш.

2 — тасдиқлаш билан бирга бош тортиш ва кибр куфри.

Яъни расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам олиб келган нарсалар роббиси томондан ҳақ деб иқрор бўлади бироқ ҳақ аҳлини менсимаслик ва мутақаббирлик билан унга эргашишни тарқ этади. Бу Иблисининг кофирлигига ўхшайди. Чунки у Аллоҳ таолонинг амрини

Ислом Нури

инкор этмади. Балки, у, амрни бош тортиш ва кибрланиш билан каршилади.

3 — воз кечиш куфри.

Бу — кулок ва калби билан пайгамбардан воз кечиш: пайгамбарни тасдиқламаслик, рад этмаслик, унга кулок солмаслик, хакни тарк килиш: уни ўрганмаслик, унга амал килмаслик ва хак зикр килинган жойлардан кочиш.

4 — нифок (мунофиклик) куфри.

Росулulloх саллаллоху алайхи ва саллам келтирган нарсаларни калб билан инкор этиб, зохирда уларга эргашган килиб кўрсатиш. Демак, у росулulloх саллаллоху алайхи ва салламга иймон келтирганликни кўрсатувчи, куфрни ичда бекитувчи кимсадир.

5 — шак куфри.

Пайгамбаримиз Мухаммад саллаллоху алайхи ва салламнинг ростгўйми ёки ёлгончими? деб шубхаланиб, унга эргашишда иккиланиш. Зеро, иймоннинг шарти расулulloх саллаллоху алайхи ва салламнинг Аллох таоло тарафидан олиб келган барча хабарлари шубхасиз рост деб аниқ ишониш. Расулulloх саллаллоху алайхи ва саллам олиб келган хабарларга эргашишда иккиланган ёки хак бунинг тескариси бўлиши ҳам мумкин деб хисоблаган киши шак ва гумон куфри билан кофир бўлибди.

Куфрнинг бу турлари — агар сохиби шу холатларда вафот этса — дўзахда абадий қолишга сабаб ва барча яхши амалларнинг беҳуда кетишига босидир. Аллох таоло деди: **“Албатта, ахли китобдан ва**

Ислом Нури

мушриклардан бўлган кофир кимсалар жаханнам ўтида бўлиб, ўша жойда мангу колурлар! Ана ўшалар энг ёмон махлукдирлар”. (Баййина: 6)

“(Касамки), агар ширк келтирсанг, албатта, қилган амалинг беҳуда кетур ва албатта зиён кўргувчилардан бўлиб колурсан” (Зумар: 65).

Иккинчи: Ислом миллатидан чиқармайдиган кичик куфр, уни амалий куфр ҳам дейилади:

Аллох таоло баъзи гунохларга таҳдид ва қайтариш тариқасида «куфр» сўзини ишлатди. Бу гунохлар — катта гунохлардан бўлиб дўзахда абадий бўлмай азобланишга сабабчидир.

Бунга барча катта гунохлар киради. Буларга куфр сўзи ишлатилгани улар куфр хислатлари бўлгани учундир. Бу куфр иймоннинг зидди бўлган куфр эмасдир. Бунинг мисоллари куйидагиларга ўхшайди: мусулмонни ўлдириш, Аллох таолодан бошқанинг номи билан онт ичиш, инкор этиб эмас, балки, жазо олишга лойиқ эканини билиб Аллох нозил қилмаган нарсалар билан ҳукм қилиш, фолбинларга бориш ва уларни тасдиқлаш, ўз хотини билан бесоқолбозлик қилиш, мўъминнинг мўъмин дўстига “кофир” деб айтиши ва бошқа кичик куфр турлари. Аллох таоло деди: **“(Эй мўъминлар) агар мўъминлардан бўлган икки тоифа (бир-бирлари билан) урушиб колсалар, дархол сизлар уларнинг ўртасини ўнглаб қўйинглар!”** (Хужурот: 9).

Набий соллаллоху алайхи ва саллам дедилар: “Мусулмонни сўқиш фосиклик ва унга қарши уруш қилиш куфрдир” (Муттафақун алайх —

Ислом Нури

хадиснинг саҳих эканига Имом Бухорий ва Имом Муслим иттифок килганлар).

“Мендан сўнг бир-бирингизни ўлдирадиган кофир бўлиб кетманглар!” (Муттафакун алайх).

“Аллохдан бошқаси (нинг номи) билан онт ичган киши мушрик ёки кофир бўлибди” (Албоний: “Саҳиху Сунани Аби Довуд”).

“Зоний зиносини, ўгри ўғирлигини, арокхўр арок ичишини мўъмин бўлиб килмайди. Тавба килиш (имконияти у ишларни килганидан сўнг) ҳам ҳамон мавжуд”. (Муттафакун алайх).

Тўртинчи асос:

Мукофот ва жазолар ҳақидаги хабарларга иймон келтириш

Салаф солих — “ахлуссунна вал-жамоа” эътиқодининг асосларидан бири мукофот ва жазолар ҳақида келган хабарларга иймон келтиришдир.

“Ахлуссунна вал-жамоа” банданинг килган амалларига берилажак мукофот ва жазолар ҳақида келган хабарларни қандай келган бўлса шундай қабул қилиб таъвилсиз тушунадилар ҳамда мукофот ва жазолар ҳақида келган хабарларни таъвил ва чекловларсиз ўз кучида қолдирадилар. Аллох таоло деди: **“Албатта, Аллох таоло Ўзига (бирон нарсанинг) шерик қилинишини кечирмайди. Шундан бошқа гуноҳларни Ўзи хоҳлаган кишилар учун кечирур. Ким Аллохга (бирор кимса ёки нарсани) ширк келтирса, бас, у буюк гуноҳни тўқиб чиқарибди”** (Нисо: 48 ва 116).

Ислом Нури

Улар: “Бандаларнинг оқибати номаълум ва ҳеч ким ўз хотимасини билмайди” — деб эътиқод қиладилар.

Расулulloх соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: “Бир киши одамлар назарида жаннат аҳлининг амалини қилади. Холбуки у жаханнам ахлидандир. Бир киши эса одамлар назарида жаханнам аҳлининг амалини қилади. Холбуки у жаннат ахлидандир”. (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривоятлари).

“Сизлардан бирингиз жаннат аҳлининг амалларини қилади ҳатто у билан жаннат ўртасида бир газгина (масофа) қолади. Бирок, Китоб (Лавҳул-Махфӯз)да ёзилгани голиб келиб у жаханнам аҳлининг амалини қилади-да, жаханнамга қиради. Сизлардан бирингиз жаханнам аҳлининг амалини қилади ҳатто у билан жаханнам ўртасида бир газгина (масофа) қолади. Бирок, Китобда ёзилгани голиб келиб у жаннат аҳлининг амалини қилади ва жаннатга қиради” (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти).

Бирок “Аҳлуссунна вал-жамоа” зоҳиран Исломда ўлган (мўъмин ва такволи) кишиларни умумий равишда: “Иншааллох жаннат аҳлларида бўладилар” деб гувоҳлик берадилар. Аллох таоло деди: **“Иймон келтириб, яхши амаллар қилган зотларга хушхабар берингки, улар учун остларидан дарёлар оқиб турувчи жаннатлар бор! ...”** (Бақара: 25).

“Албатта, такводор зотлар жаннатларда ва дарёлар (усти)да, Кодир Подшоҳ хузуридаги рози бўлинган ўринда бўлурлар.” (Камар: 54, 55).

Расулulloх соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Кимки ўлаётганда

Ислом Нури

Аллохдан ўзга ҳақ маъбуд йўқ эканини эътиқод қилиб вафот этса жаннатга қиради” — дедилар (Имом Муслим ривояти).

“Ахлуссунна вал-жамоа”: “Кофирлар, мушриклар ва мунофиклар жаханнам ахлидирлар” — деб гувоҳлик берадилар. Аллох таоло деди: **“Аммо ўзлари кофир бўлишиб, Бизнинг оятларимизни ёлгон деган кимсалар эса дўзах эгалари бўлиб, унда абадий қолажаклар”** (Бақара: 39).

“Албатта, аҳли китобдан ва мушриклардан бўлган кофир кимсалар жаханнам ўтида бўлиб, ўша жойда мангу қолурлар! Ана ўшалар энг ёмон махлукдирлар”. (Баййина: 6).

“Албатта, мунофиклар жаханнамнинг энг тубида (бўлур)лар” (Нисо: 145).

“Ахлуссунна вал-жамоа” расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам жаннатга қиришлари ҳақида башорат берган барча кишилар, шу жумладан, ўн кишининг жаннатга қиришлари ҳақида гувоҳлик берадилар. Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам дедилар: “Абу Бақр жаннатда, Умар жаннатда, Усмон жаннатда, Алий жаннатда, Талха жаннатда, Зубайр жаннатда, Абдуррахмон ибн Авф жаннатда, Саъд ибн Аби Ваккос жаннатда, Саид ибн Зайд жаннатда ва Абу Убайда ибн Жаррох жаннатдадир” (Шайх Албоний: “Сахиҳу Сунани Аби Довуд”).

Бундан ташқари улар, Уккоша ибн Мехсан, Абдуллох ибн Салом, Ёсир оиласи, Билол ибн Рабоҳ, Жаъфар ибн Аби Толиб, Амр ибн Собит, Зайд ибн Хориса, Абдуллох ибн Равоҳа, Фотима бинт расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам, Хадижа бинт Хувайлид, Оиша, Софийя, Хафса,

Ислом Нури

расулуллохнинг барча аёллари ва бошка кўплаб саҳобаларнинг жаннатга киришларига гувоҳлик берадилар (юқорида номи ўтган саҳобаларнинг барчаларидан Оллох рози бўлсин).

Ахлуссунна вал жамоа жаханнам ахлидан эканига хабар берилган Абу Лаҳаб ибн Абдулмутталиб, унинг хотини Умму Жамил Арво бинт Харб ва бошка ҳақларида шундай хабар келган кофирларнинг жаханнам ахлидан эканликларига гувоҳлик берадилар.

“Ахлуссунна вал-жамоа” расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам хабар берган муайян шахслардан бошка бирон киши ҳақида жаннат ёки жаханнам ахлидан эканига катъий сўзни айтмайдилар. (Балки, яхши амалларни қилган киши учун яхшиликни умид қиладилар ва ёмонлик қилган кишилар учун жазодан кўрқадилар).

“Ахлуссунна вал-жамоа”: “Қилган амаллари ҳар қанча гўзал бўлмасин, Аллох таоло ўз раҳмати билан ўрамаса, жаннат ҳеч қимга насиб бўлмайди” — деб эътиқод қиладилар.

Аллох таоло деди: **“Агар сизларга Аллохнинг фазлу марҳамати бўлмаса эди, ҳеч қачон сизлардан бирон киши (бирон гуноҳдан) пок бўлмас эди. Лекин Аллох (фазлу марҳамати билан) Ўзи хоҳлаган кишини поклар. Аллох Эшитгувчи, Билгувчидир”** (Нур: 21).

Расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам: “Қилган амали ҳеч бир кишини жаннатга олиб қира олмайди” — дедилар. Саҳобалар: “Сизни ҳамми” — деб сўраганларида расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам: “Аллох раҳмати билан ўрамаса, мен ҳам” — деб жавоб бердилар (Имом Муслим ривояти).

Ислом Нури

“Ахлуссунна вал-жамоа” азобланиши баён килинган гунохларни килган кишиларга Аллохнинг азоби вожиб бўлади, демайдилар. Балки, гоҳо Аллох таоло бу гунохларни килган кишиларга кейинрок килган тоат-ибодатлари, тавбалари ёки каффорот бўлувчи мусибат ва хасталиклар сабабли кечирishi мумкин. Аллох таоло деди: “(Эй Мухаммад соллаллоху алайхи ва саллам гунохкор бандаларимга) **айтинг: “Эй, ўз жонларига жабр килган бандаларим, Аллохнинг раҳматидан ноумид бўлмангиз! Албатта Аллох барча гунохларни Мағфират килур. Албатта Унинг Ўзигина Мағфиратли, Мехрибондир”** (Зумар: 53).

Пайгамбаримиз соллаллоху алайхи васаллам дедилар: “Бир киши йўлда кета туриб йўлда ётган тиканли дарахт шохини четга олиб ташлади. Аллох унга шукр килди ва уни(нг гунохларини) кечирди” (Имом Бухорий ривояти).

“Ахлуссунна вал-жамоа”: “Хар бир махлукнинг ўз ажали бор ва Аллохнинг китобида ёзилган муддатда Аллохнинг изни билангина ўлади. Ажаллари етгач (ўлим) бирон лахза эрта ёки кеч колмайди. Ўлиши ёки ўлдирилиши унинг ёзиб кўйилган ажалининг нихоясидир” — деб эътикод киладилар. Аллох таоло деди: **“Хар бир жон факат Аллохнинг изни билан, аник белгилаб-ёзиб кўйилган муддатда ўлади”** (Оли Имрон: 145).

“Ахлуссунна вал-жамоа”: “Аллох таолонинг мўъминларни жаннат билан мукофотлаши, осий муваххидлар, кофир ва мунофикларни жаханнам билан жазолаши ҳақ, Аллох таоло ўз ваъдасига хилоф килмайди” — деб эътикод киладилар. Аллох таоло деди: **“Иймон келтириб, яхши амалларни килган зотларни эса остидан дарёлар окиб турадиган жаннатларга киритажакмиз — улар у**

Ислом Нури

ерда абадий яшарлар. Бу Аллохнинг ҳақ ваъдасидир. Аллохдан кўра ростгўйроқ ким бор?!” (Нисо: 122).

Аллох таоло осий муваххидларни ўз фазли ва қарами билан афв этади. Холбуки, Аллох таоло муваххидларни афв этиш ва бошқаларни афв этмасликка ваъда берди: **“Албатта, Аллох таъоло Ўзига (бирон нарсанинг) шерик қилинишини кечирмайди. Шундан бошқа гуноҳларни Ўзи хоҳлаган кишилар учун кечирур. Ким Аллохга (бирор кимса ёки нарсани) ширк келтирса, бас, у буюқ гуноҳни тўқиб чиқарибди”** (Нисо: 48. 116).

Бешинчи асос:

“Ахлуссунна вал-жамоа” эътиқодида дўстлашув ва душманлашув масаласи

Салаф солих — “ахлуссунна вал-жамоа” эътиқодининг асосларидан бири Аллох учун яхши кўриш ва Аллох учун ёмон кўришдир. Яъни мўъминларни севиш ва уларни дўст ҳисоблаш ҳамда мушрик ва кофирларни ёмон кўриш ва улардан безор бўлишдир. Аллох таоло деди: **“Мўъмин ва мўъминалар бир-бирларига дўстдирлар. Улар яхшиликка буюрадилар, ёмонликдан қайтарадилар...”** (Тавба: 71).

“Мўъминлар, мўъминларни кўйиб кофирларни дўст тутмасинлар! Ким шундай қилса, бас, Аллох томонидан ҳеч нарсада эмас. (яъни Аллохдан бегонадир). Магар улардан эҳтиёт бўлиб турсаларингиз (юзакни муомала қилсангиз жоиздир), Аллох сизларни Ўзининг (азобидан) огоҳ қилур. Ва фақат Аллохга қайтажаксиз.” (Оли Имрон: 28).

Ислом Нури

“Ахлуссунна вал-жамоа”: “Дўстлашув ва душманлашув акидаси энг мухим асослардан бўлиб, шариатда унинг жуда катта ўрни бор” — деб эътикод киладилар ва у куйидаги жихатлардан яккол равшан бўлади.

Биринчидан: Дўстлашув ва душманлашув “Ла илаха иллаллох” (Аллохдан ўзга (хак) илох йўк” деб гувоҳлик беришнинг бир жузъидир. Бу гувоҳликнинг маъноси сизгинулаётган Аллох таолодан бошқа барча маъбудлардан безорликдир. Аллох таоло деди: “...Аллохга ибодат килинглари ва тогут (Аллохдан ўзга, шайтон ва барча сизгинуладиган нарсалар)дан узок бўлинглари!” (Нахл: 36).

Иккинчидан: Дўстлашув ва душманлашув иймоннинг энг мустаҳкам асосларидан биридир. Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам дедилар: “Иймон халкаларининг энг мустаҳками — Аллох учун дўстлашиш ва Аллох учун душман бўлиш, Аллох йўлида яхши кўриш ва Аллох йўлида ёмон кўришдир” (Шайх Албоний: “Сисилатул—ахадисус-сахиха”: 998).

Учинчидан: Аллох учун дўст ва душман бўлиш калбнинг иймон халовати ва лаззатини тотиши учун сабабдир. Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам дедилар: “(Ўзида) уч нарсга бўлган кимса иймон халоватини тотибди: Аллох ва унинг расули унга бошқалардан кўра севимлироқ бўлса, бирон кишини Аллох учун яхши кўрса ҳамда куфрга кайтишни Аллох кутказганидан сўнг, жаханнамга ташланишни ёктирмаганидек ёктирмаса” (Муттафакун алайх).

Тўртинчидан: Дўстлашув ва душманлашув акидасини хосил килиш билан иймон комил бўлади. Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам дедилар: “Аллох учун яхши кўрган, Аллох учун ёмон кўрган, Аллох учун берган ва Аллох учун ман қилган киши иймонни комил килибди”

Ислом Нури

(Шайх Албоний: “Сахиҳу Сунани Аби Довуд”).

Бешинчидан: Аллоҳ ва унинг динидан бошқани яхши кўрган ҳамда Аллоҳни, Аллоҳнинг динини ва шу динни қабул қилган кишиларни ёмон кўрган киши кофир бўлади. Аллоҳ таоло деди: **“Айтинг: «Ўзи ризкланмай — таомланмай (барчани) таомлантирадиган, осмонлар ва ернинг яратгувчиси бўлган Оллоҳдан ўзгани дўст тутайми?!» Айтинг: “Албатта мен Оллоҳга бўйинсунгувчи кишиларнинг аввалгиси бўлишга маъмурман (амр қилинганман)”. Харгиз мушриклардан бўлманг!”** (Анъом: 14).

Олтинчидан: Дўстлашув ва душманлашув — ақидаси шундай алоқадирки бунинг асосида мусулмон жамияти коим бўлади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: “Сизларнинг бирингиз дўсти учун ўзи учун яхши кўрган нарсани яхши кўрмагунича (комил) мўъмин бўла олмайди” (Имом Бухорий ривояти).

“Ахлуссунна вал-жамоа”: Дўстлашув ва душманлашув ақидаси фарздир. Балки, у “Ла илаҳа иллаллоҳ” деб гувоҳлик беришнинг шартларидан бири ва иймон ҳамда ақида асосларининг каттаси бўлиб, мусулмон уни риоя қилиши керак” — деб эътикод қиладилар.

Бу асосни таъкидлаб кўплаб хабарлар келган. Шулардан бири Аллоҳ таолонинг қуйидаги сўзларидир: (Эй Мухаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам), **айтинг: “Агар ота-оналарингиз, болаларингиз, ака-укаларингиз, хотинларингиз, қариндош-уруғларингиз ва касб қилиб топган мол-дунёларингиз, касод бўлиб қилишдан кўрқадиган тижоратингиз ҳамда яхши кўрадиган уй-жойларингиз сизларга Аллоҳдан, унинг пайгамбаридан ва Унинг Йўлида жиход қилишдан суюқлик бўлса, у холда то**

Ислом Нури

Оллох ўз амрини (яъни, азобини) келтиргунича кутиб тураверинглар!” (Тавба: 24).

“Эй, иймон келтирганлар, Менинг ҳам душманим, сизларнинг ҳам душманларингиз (бўлган мушриклар)ни дўст тутманглар! Сизлар уларга дўстлик (хакида хат-хабар) юборурсизлар,...”
(Мумтахана: 1).

“Ахлуссунна вал-жамоа” дўстлашув ва душманлашув тўғрисида одамларни уч қисмга бўладилар:

Биринчи қисм: Мутлак дўстлашувга лойик одамлар.

Улар — Аллох ва Аллохнинг расули Мухаммад саллаллоху алайхи ва салламга иймон келтирган ҳамда дин маросимларини Аллох учун холис қилган кишилардир. Аллох таоло деди: **“Сизларнинг дўстингиз факат Оллох, Унинг пайгамбари ва таъзим-тавозе қилган холларида намозни тўқис адо этадиган, закотни (ҳақдорларга) берадиган мўъминлардир. Кимки Оллохни, Унинг пайгамбарини ва мўъминларни дўст тутса (нажот топгай), зеро, факат Оллохнинг хизби (гурухи)гина голиб бўлгувчидир.”**
(Моида: 55, 56).

Иккинчи қисм: Бир жихатдан дўстлик ва бир жихатдан душманликка лойик бўлган одамлар.

Улар — баъзи фарзларга эътиборсизлик билан қарайдиган ва қуфрга олиб бормайдиган харом ишларни қилган осий мусулмонлардир. Уларга насихат қилиш, қилган ишларини сукут қилмай инкор этиш, амр-маъруф, наҳйи-мункар қилиш, гунохларни қилмасликлари ва

Ислом Нури

тавба этишлари учун жазо ва таъзирлар бериш керак. Зеро, шароб ичгани учун бундан аввал ҳам таъзирланган Абдуллох — уни Химор деб лакабланарди — номли сахоба ичиб олгани учун яна таъзирга олиб келинганида сахобаларнинг бири уни лаънатлади, шунда расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам: “уни лаънат килманглар! у Аллох ва расулини яхши кўради” — дедилар (Имом Бухорий ривояти). Бирок, унга Аллохнинг белгилаган жазосини ижро этдилар.

Учинчи қисм: Улардан мутлак безор бўлишга лойик бўлган одамлар.

Улар — мушрик, яхудий, насроний, мажусий ва барча кофирлар. Бундан ташқари бу ҳукм остига Аллох таолодан бошқаси учун дуо ва таваккул килган, ундан бошқадан ёрдам сўраган, Аллохни, Аллохнинг расули ва динини ҳақорат килган, динни «хозирги асрга ярамайди» деган тушунча билан ҳаётдан ажратган (хужжат барпо килинсада) мусулмонликни даъво килган кишилар ҳам қиради. Мусулмонлар бундай кишилар билан жиход қилишлари, тазйик кўрсатишлари ва уларни ер юзида фасод ёйишларига йўл бермасликлари керак.

Аллох таоло деди: **“Эй пайгамбар (саллаллоху алайхи ва саллам), кофир ва мунофиқларга қарши жиход қилинг ва уларга қаттиққўл бўлинг! Уларнинг жойлари жаҳаннамдир! Нақадар ёмон оқибат бу!”** (Таҳрим: 9).

“ (Эй Мухаммад саллаллоху алайхи ва саллам), Аллохга ва Охират қунига иймон келтирадиган қавмнинг Аллох ва Унинг пайгамбарига муҳолифлик қилувчилар билан — гарчи улар ўзларининг оталари, ёки ўгиллари, ёки ога-инилари, ёки қариндош-уруглари бўлсалар-да — дўстлашаётганларини топмассиз.” (Мужода: 22).

Ислом Нури

“Аҳлуссунна вал-жамоа”: “Аллох учун дўст бўлишнинг рўёбга чиқиши керак бўлган ҳуқуқлари бор” — деб эътиқод қиладилар. Улар:

Биринчи: Кофирлар диёридан мусулмонлар диёрига хижрат қилиш.

Шаръий сабаблар билан хижрат қилишга кодир бўлмаган ва заиф кишилар бундан мустасно.

Иккинчи: Мусулмонларга жони, моли ва тили билан ёрдам бериш ҳамда уларнинг қувонч ва қайгуларига шерик бўлиш.

Учинчи: Ўзи учун яхши кўрган яхшилик ва ёмонликни даф этишни мусулмонлар учун ҳам севиш, уларни масхара қилмаслик. Уларни севишга, улар билан бирга ўтиришга ва маслахатлашишга интилиш.

Тўртинчи: Беморни бориб кўриш, жанозаларда иштирок этиш, мусулмонларга меҳрибон бўлиш, улар учун дуою истиғфорлар қилиш, уларга салом бериш, муомалаларда хиёнат қилмаслик ва уларнинг молларини ноҳақ емаслик каби ҳуқуқларини адо этиш.

Бешинчи: Мусулмонлар ичида жосуслик қилиб, уларнинг хабарлари ва сирларини душманларга етказмаслик. Мусулмонлар ўртасини ислох қилиш ва уларга озор бермаслик.

Олтинчи: Мусулмонлар жамоатига кўшилиш, улардан ажралмаслик, улар билан такво, эзгулик, яхшиликка буюриш ва ёмонликдан қайтариш (амр-маъруф ва наҳйи-мункар) ишларида ҳамкор бўлиш.

“Аҳлуссунна вал-жамоа”: Аллох йўлида душман бўлиш қуйидаги нарсаларни такозо қилади — деб эътиқод қиладилар.

Ислом Нури

Биринчи: Ширк, куфр ва унинг аҳлини ёмон кўриш ва уларга нисбатан калбда адоват саклаш.

Иккинчи: Кофирлар билан дўстлашмаслик, уларни яхши кўрмаслик, улардан гарчи якин кариндошлари бўлса-да, тўлик ажралиш.

Учинчи: Куфр диёрини тарк этиш ва куфр диёрига Ислом анъаналарини изхор этишга кудрати етсагина сафар килиш, бўлмаса сафар килмаслик.

Тўртинчи: Кофирларга диний — яъни, уларнинг диний маросимлари, анъаналари — ва дунёвий — яъни, ейиш тарзи, ичиш, кийиниш каби одатлар — уларга хос бўлган ва мусулмонлар ичида одат бўлиб тарқалмаган нарсаларда ўхшамаслик (таклид килмаслик). Чунки, бу ишлар одамнинг калбида дўстлик ва мухаббатни вужудга келтиради. Калбдаги мухаббат эса ташки киёфада ўхшашликни келтириб чиқаради.

Бешинчи: Кофирлар билан ўзаро кўмаклашмаслик, кофирларга мусулмонларга қарши ёрдам бермаслик, уларга мойил бўлмаслик, муҳим вазифаларни топширмаслик, уларни мактамаслик, сирдош тутмаслик, уларнинг суҳбатлари ва мажлисларини тарк қилиш.

Олтинчи: Кофирларнинг байрам ва қувончларига шерик бўлмаслик ва бу байрамлар билан табрик этмаслик. Кофирларга “сайид” ёки “мавло” дея улуглаб хитоб этмаслик.

Еттинчи: Кофирлар учун истиғфор айтмаслик ва Аллоҳ таолодан уларга раҳмат сўрамаслик.

Саккизинчи: Кофирлар билан Ислом дини зарарига мурасали

Ислом Нури

бўлмаслик.

Тўккизинчи: Хукмлашиш учун кофирларга мурожаат этмаслик ёки уларнинг хукмларига рози бўлмаслик. Кофирларнинг хоши ва амалларига эргашмаслик. Чунки кофирларга эргашиш Аллох ва расулининг хукмларини тарк этишни такозо килади.

Ўнинчи: Кофирларга Ислом саломи “Ассалому алайкум”ни айтмаслик. (Агар улар «ассаламу алайкум» десалар «яхшимисиз» каби бошка сўзлар билан жавоб килиш. Тахририятдан)

- “Мусулмонлиги аник бўлган кимсани шубхалар билан Исломдан чиқарилмайди”. Бу салафларнинг коидаси бўлиб, салаф солих бу койдага риоя қилган. Улар одамларни кофирга чиқаришдан жуда ҳам узок бўлганлар. Шунинг учун ҳам, Алий ибн Аби Толиб разияллоху анхудан Нахравон ахолиси хакида: “улар кофирми” — деб сўралганида: “Йўк, улар куфрдан қочдилар” — деб жавоб бергани, “улар мунофикми” — деб сўралганида: “Мунофиклар Аллохни оз зикр қиладилар. Улар эса Аллохни эртаю кеч зикр қиладилар. Улар бизнинг биродарларимиз фақат, улар бизга босқинчилик қилдилар” — деб жавоб берганлиги ривоят қилинган (Байхакий: “ас-Сунанул-Кубро”: 8/173).

Биз куфр хукмини беришда тур билан муайянлик тушунчасини ажратишимиз ўта зарурдир. Чунки бир иш куфр бўлиб у билан муайян шахс устидан кофир хукмини чиқарилмайди. Демак, бир сўзни куфр деб хукм қилиш билан, шу сўзни айтган киши устидан айнан кофир деб хукм чиқариш ўртасини ажратиш керак. Масалан: “Аллох хар ерда, Аллохнинг сўзлари махлукдир” дейиш ёки Аллох таолонинг

Ислом Нури

сифатларидан бирини инкор этиш куфр бўлади. Бу ҳукм тур ва айтилган сўз учун килинган ҳукм бобидандир. Аммо иш муайян шахсга тааллуқли бўлса, (яъни, масалан у мазкур сўзлардан бирини айтса) ундан сўраб-суриштирилмагунича кофир ҳукми берилмайди. Чунки у бу ҳақида ривоят килинган ҳадисни билмаган, ёки уни ўзи таъвил қилган, ёки оят-ҳадисларни тушунмаган, ёки умуман жохил бўлиши мумкин. Агар текширишдан сўнг шубҳалар кўтарилиб унинг устига ҳужжатлар барпо бўлса, энди ҳукм чиқариш мумкин. Чунки таъвил қилган киши билан жохилнинг ҳукми кўр-кўрона қарши ва фожирнинг ҳукми каби эмасдир.

Шайхулислом Ибн Таймийя раҳимахуллох: “жохил таъвилчи ва узрли кишининг ҳукми ўжар ва фожирнинг ҳукми каби эмасдир. Балки, Аллох таоло барча нарса учун ўзига хос меъёр кўйгандир” — деди (“Мажмуатур-расоил вал-масоил”: 3/ 72).

Бу маълум бўлса, у каби муайян жохилларга қилган ишлари расулуллох соллаллоху алайхи ва салламга хилоф эканини баён қилган мактубни йўллаб, айтган сўзларининг куфр эканини тушунтирилиб, ҳужжатни барпо қилинганидан сўнггина “кофир” дея ҳукм чиқариш, ундан аввал эса ҳар қандай ҳукмни чиқаришга шошилмаслик керак” (Мажмуатур-расоил вал- масаил”).

Бу сўзлардан сўнг жохил бўлган муайян киши ва у каби кишилар устидан ҳужжатни барпо қилинганидан сўнггина кофир ҳукми чиқариш мумкин эканини билган бўлсангиз керак. Ҳужжат эса улар тушунишлари учун уларнинг ақлларига мос бўлиши керак.

Хуллас, “Ижмоъ билан куфр” — деб айтилган сўз мутлак айтилган сўздир. У билан такфир шартлари собит, монъеликлари йўқ

Ислом Нури

бўлмагунича муайян кишилар устидан кофир хукми берилмайди. Олимларнинг аҳли қиблани қуфрга ҳуқи қилмасликлари қилган бидъатлари кофир қилмайдиган кишиларгагина татбиқ қилинади. Чунки уламоларнинг барчаси кофир қиладиган бидъатларни қилган кишиларнинг кофир эканликларига иттифок қилганлар.

Нифок (мунофоклик) икки қисмдир. эътиқод ва амал нифоқи.

а) эътиқод нифоқи ёки катта нифок.

Бу нифокни қилган одам қалбида қуфрни яшириб, тили ва аъзоларида иймонни изҳор қилади. Бундай нифок соҳиби дўзахнинг энг пастки табақа аҳлидандир. У Аллоҳ таоло юборган ва расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам олиб келган барча ёки баъзи нарсаларни рад этади. Ёки расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам олиб келган диннинг голиб бўлишини ёқтирмайди.... ва бошқа қуфр ишларни қилади.

б) амал нифоқи ёки кичик нифок.

Бу нифокда амал шариатга ҳилоф ўларок бўлади. Уни қилган киши Ислом миллатидан чиқмайди. Масалан: ёлгон сўзлайди, ваъдасига ҳилоф ва омонатга хиёнат қилади, аҳдида турмайди ва жанжал қилса ҳақоратли сўзларни айтади).

Шунинг учун ҳам, ўлган киши учун “марҳум” (рахм қилинган) ёки “мағфурун лаҳ” (гуноҳлари кечирилган) каби сўзларни истеъмол қилиш жоиз эмас. Чунки бу сўзлар майит учун қилиниши кеарқ бўлган дуолардан эмас. Балки, бу сўзлар қатъий ва Аллоҳ таоло учун билмай айтилган сўзлардир. Бу сўзларнинг маъноси майитга раҳмат ва мағфиратнинг берилганини ифодалайди. Тўғриси эса майитни

Ислом Нури

тилга олинганда унинг ҳаққига мағфират ва кечиришни сўраб Аллоҳ таолога: “Аллоҳ таоло уни кечирсин”, “Аллоҳ таоло уни раҳмат қилсин” деб дуо қилишдир. Шунингдек, ўлдирилган ёки ўлган кишиларни “шаҳид” деб ҳам аталмайди. Чунки ўлган одамнинг ниятини Аллоҳ таолонинг ўзи билади. Тўғриси эса: “Биз Аллоҳ таолодан у учун шаҳидликни насиб этишини сўраймиз. У, иншааллоҳ, шаҳид бўлиб кетган деб гумон қиламиз ва ҳеч бир кишини Аллоҳ таоло учун окламаймиз” — деб айтишликдир. Чунки бу сўзлар катъий айтилган сўзлар эмас, балки, дуодир. Катъий сўзларни айтиш эса юқорида айтиб ўтганимиздек Аллоҳ таолога билмай сўзларни айтиш, демакдир.

Банданинг Оллоҳга шукри Оллоҳ берган неъматларни Унга тоат қилишда сарфлаши ёки шу неъматлардан тўғри ўринларда фойдаланмоғи. Оллоҳнинг бандага шукрининг маъноси оз амал Унинг хузурида ўсиши ва Оллоҳ бу амални қилувчига савобни қўш-қўш қилиб бериши. (Ал Мавсуатул -фикхийя) (изоҳ тахририятдан)

«Дўстлашиш» араб тилида “ал-муволот” дейилади. Унинг маъноси эса “яхши кўрмоқ, севмоқ”, демакдир. Бировни ўзингиз бошлаб, ундан эваз қутмай яхши кўришингиз араб тилида «муволот»дир «авлайтуху» «волайтуху» уни яхши кўрдим деган сўзлар шу ўзакдан олинган. «Вилоят» сўзи «Адоват» сўзининг зидди бўлиб дўстлашув дегани. Хуллас, «муволот» ёки «валоъ» сўзи мухаббат, ёрдам, эргашиш маъноларини англатиб бир нарсага яқинликни билдиради.

«Одо - юудий» феълнинг масдари «муодотун» сўзи ва «адоун» «адоватун» сўзлари душманлашув ва узоклашув маъносидадир. Адоват зарар бериш ёки интиком олиш мақсадида инсон қалбига ўрнашган туйғудир. Душман дўстнинг зиддидир. Хуллас, “ал-муодот” — бир-

Ислом Нури

биридан узоклашиш ва ихтилоф қилиш, демақдир ва “ал-муволот” нинг зиддидир.

“ал-Муволот” ва “ал-Муодот” (дўст ва душман бўлмок)нинг шариатдаги истеъмоли.

“Дўстлик”нинг асоси мухаббатдир. “Душманлик”нинг асоси нафратдир. Бу иккисидан қалб ва аъзоларнинг амалларидан бўлмиш дўстлик ва душманлик ҳақиқати ичига қирувчи ёрдам бериш, жиход ва хижрат қаби нарсалар вужудга келади. Демақ, дўстлашиш бир нарсага сўзлашув ёки феъл ёхуд ният орқали яқинлашишдир. Душманлашув эса унинг зиддидир. Шу ердан, бу — икки: лугавий ва шаръий маънолар ўртасида фарқ йўқ экани, Аллох таоло мўъминларга мўъминларни тўла дўст тутиш ва кофирларни тўла душман тутишни фарз қилгани ва мўминларни тўла дўст тутиш фақат кофирлардан тўла безор бўлиш билан ҳосил бўлиши яъни иккиси бир-бирини лозим тутган нарсалар экани маълум бўлади.